

PF 2020 (75/2): 195–209

ISSN 0138-0567

Creative Commons (3.0 BY-NC-ND)

<https://doi.org/10.32798/pf.675>

KATARZYNA PROROK

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

e-mail: k.prorok@poczta.umcs.lublin.pl

<https://orcid.org/0000-0002-7410-6970>

PO ZIEMI, PO ZIMIE, PO TRAWCE, NA SŁOMCE?
– O POZIOMCE W POLSKIEJ KULTURZE LUDOWEJ¹

ON THE GROUND, AFTER WINTER, ON THE GRASS, ON A STRAW?
– ABOUT WILD STRAWBERRY IN POLISH FOLK CULTURE

ABSTRACT: The author presents the preliminary version of the *Dictionary of folk stereotypes and symbols* entry pertaining to the wild strawberry. The linguacultural view of wild strawberry can be reconstructed primarily on the basis of synonyms, e.g. *poziomka* (because it grows low, *po ziemi* [‘on the ground’]), *pozimka* (it appears in early spring, *po zimie* [‘right after winter’]), *potrawnica* (it grows *po trawie* [‘on the grass’] or *po(na) trawce* [‘on a thin stem’]), *dzika truskawka* [wild strawberry], *leśna malina* [forest raspberry] (it grows wild, usually in the forest and it resembles a strawberry or a raspberry) etc. Folk legends and beliefs associate wild strawberries with the Mother of God – she created them to protect people from *cruel hunger* during the hungry gap. She is also believed to feed dead children in heaven with wild strawberries. Ethnographic records of folk practices provide information that sweet, fragrant wild strawberries were an important supplement to the daily diet of the villagers, often lacking in nutrients. Along with the leaves and stems, the plants were also used in medicine, e.g. to heal skin and respiratory problems.

KEYWORDS: ethnolinguistic dictionary, linguocultural worldview, stereotype, symbol, berries

---

¹ Praca naukowa finansowana przez ministra nauki i szkolnictwa wyższego w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki w latach 2015–2020. Tytuł projektu: *Świat roślin w polszczyźnie ludowej i potocznej (drzewa, zboża, kwiaty, zioła, grzyby itp.). Słownik etnolingwistyczny*. Umowa nr 0024/NPRH3/H11/82/2015.

SŁOWA KLUCZOWE: słownik etnolingwistyczny, językowo-kulturowy obraz świata, stereotyp, symbol, jagody

---

Wymienione w tytule wyrażenia przyimkowe nawiązują wprost lub pośrednio do niektórych nazw poziomki (*Fragaria vesca* L.) – *poziemka*, *pozimka*, *potrawnica* i *sumnica*. Wraz z innymi synonimami, takimi jak *czerwona jagoda* czy *leśna truskawka*, utrwalają one różne cechy tej rośliny – sposób, miejsce i czas wzrostu oraz wygląd. Stanowią jednocześnie podstawową grupę danych językowych² niezbędnych do rekonstrukcji stereotypu poziomki w polskiej tradycji ludowej. Innych danych językowych jest bowiem niewiele – mimo że poziomka to powszechnie znana i pozytywnie charakteryzowana roślina, rzadko pojawia się w tekstach folkloru. Informacje na jej temat częściej można odnaleźć w zapisach etnograficznych rejestrujących dawne praktyki i wierzenia ludowe. Być może ten niedostatek materiału językowego jest pozorny i dotyczy tylko nazwy *poziemka*. Jednak w przypadku innych nazw synonimicznych trudno zweryfikować, czy w danym tekście rzeczywiście odnoszą się one do poziomki, czy do innych roślin. Tak jest m.in. z nazwami *jagoda* (*My nazywamy jagody... Gramatycznie poziomka, a tak no to jagoda* KąśPodh 9/53) i *czerwona jagoda* (*Czerwona jagoda to inna nazwa puziomki PelcSGLub 5/116; Poziomki to dziś, teraz, dawni to czerwone jagodi* KSGP; *Po dróдке zbirałyśmy poziomki – jagody cyrwone pochły i smakowały tak jak nic potem na świecie* KąśPodh 9/53). *Jagoda* funkcjonuje też jako nazwa synonimiczna innych roślin, zwykle borówki czernicy (*Vaccinium myrtillus* L.)³, a *czerwona jagoda* to częsta nazwa borówki brusznicy (*Vaccinium vitis-idaea* L.) MSGP 41. Co więcej, *jagoda* to również hiperonim dla owoców różnych roślin, w tym też poziomki, bo „wszelkie owoce, tj. wiśnie, czereśnie, poziomki, maliny, porzeczki, agrest, zowie lud powszechnie jagodami” ZWAK 1882/210 (*My gádali – pódźmy na jagody, ale to borówki sie zbiyrało, koziombki [= poziomki], bruśnice, solánki* KąśSGO 1/472; *W leszie rosnú rúžine jagodi:*

---

² Za J. Bartmińskim odróżniam dane językowe, tj. systemowe (czerpane ze słowników ogólnych, gwarowych, frazeologicznych, etymologicznych) i tekstowe (obejmujące różnogatunkowe teksty folkloru oraz teksty gwarowe) od danych „przyjętych”, czyli utrwalonych społecznie wierzeń i praktyk (Bartmiński 2006, s. 14).

³ Badania W. Budziszewskiej wykazały, że nazwa *jagoda* ‘poziemka’ obejmuje „języki południowosłowiańskie wraz z sąsiadującą z nimi dawniej grupą czesko-słowacką i językiem ukr., a nawet występuje u nas w dial. młp. Natomiast na Śląsku, w Wielkopolsce i na Kaszubach oraz na Dolnych Łużycach rozwinęło się jako wtórne odrębne znaczenie ‘borówka, czarna jagoda’ (*Vaccinium myrtillus* L.)” (Budziszewska 1965, s. 211). Szerzej o wieloznaczności nazwy *jagoda* na Słowiańszczyźnie pisze J. Majowa (1969, s. 115–118).

czierwune jagodi [= poziomki], *modre jagodi*, *borůwki*, *jażini*, *włochynie*, *żiurawie* GórMalb 2/1/138). Jeśli więc w przysłowia, pieśniach czy bajkach pojawia się tylko słowo *jagody* (jak np. w pieśni miłosnej: *A gdzie panna jidzie, gdzie panna wędruje? Do dómbrowy na jagody, gdzie nasz pan poluje* BartLub 4/347), zwykle nie sposób określić, o jakie rośliny/owoce chodzi, nawet jeśli podany jest ich kolor (jak w popularnej pieśni panieńskiej *Czerwone jagody wpadają do wody* BartLub 5/45). Nie można wykluczyć, że w niektórych tego typu tekstach mowa jest o poziomce, ale ponieważ nie da się tego jednoznacznie stwierdzić (nawet jeśli weźmie się pod uwagę geografii występowania poszczególnych nazw), bezpieczniej jest wyłączyć takie teksty z analiz i nie ryzykować nadinterpretacji.

Materiał dokumentacyjny dotyczący poziomki nie jest może zbyt bogaty, ale na tyle relewantny kulturowo, że na jego podstawie można zrekonstruować jej językowo-kulturowy obraz. Dlatego poziomka znajdzie się w zeszycie *Krzewy i krzewinki* tomu roślinnego *Słownika stereotypów i symboli ludowych* (Bartmiński i Niebrzegowska-Bartmińska 1996–2019), którego wydanie planowane jest na najbliższy rok. Prezentowany artykuł stanowi wstępną, bardziej opisową wersję tego hasła. Kolejno zostaną omówione nazwy poziomki, jej pochodzenie, wygląd i właściwości, miejsce występowania, czas dojrzewania i zbioru, zastosowania (praktyczne, obrzędowe, lecznicze) oraz symbolika.

Nazwy

Nazwa *poziomka* (niekiedy z dookreśleniem *leśna poziomka*, *dziwina poziomka* ZarSSioł 64, od *dziwy* ‘dziki’ SGP 7/312) wywodzona jest od wyrażenia przyimkowego *po ziemi*⁴, bo poziomki „po ziemi wici puszczają” RostSym 1/164, są niewielkie, co utrwała przysłowie *Kto ju tylko pobaczył, każdy sia jej wkłonił* [= musiał się nisko schylić, by ją zerwać] KulRop 345. Słownik wileński notuje też formę *poziemka* SWil 1177, słownik warszawski poświadcza jako dialektyzmy *ziomka*, *koziomka*, *koziemka* SW 4/912, a w słownikach gwarowych znajdziemy też formy *poziómek* SGPKarł 4/320, *pozionka* DejKiel 27/149, *poziemka* PodSGŚ 227, *koziombka* KąsPodh 5/109, *kożompka* SGPKarł 4/320 czy *bodzionka* PelcSGLub 5/80. Spotykane są także formy z przedrostkiem *pod-* typu *podziemka* SGPKarł 4/320, *podziomka* PelcSGLub 5/364, *podzionka* DejKiel 27/149, być może także utrwalające sposób rośnięcia poziomki – ma ona charakterystyczne podziemne rozłogi, z których bezpośrednio wyrastają liście.

W staropolszczyźnie znane były formy *pozimka*, *pozimek* SPXVI 29/325, zdaniem Wiesława Borysia wskazujące na wtórne skojarzenia z *zimą* SEJPBor 476. Ich współczesne warianty to *kozimka* SW 4/912, *bodzimka* ZarŚl mapa 229,

⁴ Od tego samego wyrazu podstawowego *ziemia* utworzona jest rosyjska *земляника* ‘poziomka’ (Budziszewska 1965, s. 211).

a pochodnie też *poziąbka* SW 4/912, *poziompka* MSGP 214, *poziombik* Pal-Zer 107, *poziombnik* JakZwycz 115. Łączenie poziomki z zimą i ziąbem jest motywowane wczesnym czasem jej kwitnienia i owocowania (por. *Pozymki są zymnego przyrodzenia, są dobre na ślinogorz* SPXVI 29/325; *ślinogorz* ‘zapalenie gardła, zwłaszcza silne’ lub ‘zgaga’ SW 6/730).

Inne nazwy synonimiczne poziomki to:

(1) *jagoda* MSGP 88, *jagodnik* PodSGŚ 119, ze względu na kolor owoców także *czerwona jagoda*⁵ (*Najlepsze só te czerwóne jagodi. Só pryndz-i jak te modre*) MSGP 88, *jagoda czerwona* DejKiel 27/149; por. przymiotnik *poziomkowy* ‘o kolorze: taki jak poziomka, różowawy’ SWJP, ‘czerwony’ SJPPWN); nadto: *leśna jagoda* (Spólnik 1990, s. 101), *jagody ziemskie* (Majowa 1969, s. 121);

(2) *truskawki, dzikie truskawki, leśne truskawki* AJiKWiel 2/2/46–47 (mapa 152) – za sprawą podobieństwa do truskawki: *Poziomka ma owoce jak mała truskawka* PelcSGLub 5/369 (truskawka też nazywana jest niekiedy *poziomką* PlutDzierż 126, *poziomką* DubOstr 64, por. *Ogrodowe jagodi [= truskawki] smakujo jak czierwúne jagodi, ale rosno w ogrodzie, a nie w lesie* GórnMalb 2/1/138). Według Józefa Rostańskiego „lud nie wyróżnia truskawek od poziomek” RostSym 1/164⁶;

(3) *maliny* (Majowa 1969, s. 121), *dzěkié malěně, polně malěně, lesně malěně* (bo truskawki to *ogrodowé malěně*) RogKasz 141, *borna malina* DubOstr 64 – nazwy przeniesione z maliny, por. *Poziùmki sù takie jak malini jyno mniejsze* KSGP;

(4) *potrawnica* MSGP 211⁷, niekiedy z dookreśleniem *małé potrawnice, dzěwé potrawnice, dzěkié potrawnice, lesně potrawnice* (bo truskawki to *wielkié, ogrodowé potrawnice*) RogKasz 141. Przekonująca wydaje się hipoteza Augustyna Steffena, według której nazwa *potrawnica* motywowana jest tym, że:

(...) jagody [poziomki] osadzone są na *trawce* wyrastającej wprost z ziemi, a nie dlatego, „ze rostou v trave, nebo pod travou”, jak sądzi V. Machek. Trawa jest wrogiem poziomki rosnącej się do słońca. Jedyne na bardzo suchych leśnych łąkach, gdzie trawa króciutka, mogą poziomki jako tako rosnać i dojrzewać. Podstawą zaś kaszubskiej przedrostkowej *potrawnica* mogło być pojęcie-wyrażenie syntaktyczne *po* (= ‘na’) *trawce rosnąca* (tj. na trawnym źdźble) (Steffen 1968, s. 62).

⁵ *Czerwoną jagodą* zaczęto posługiwać się na terenach Wielkopolski i Kaszub, gdy *jagoda* nabrała znaczenia ‘czarnej jagody’ (Budziszewska 1965, s. 212).

⁶ Anna Spólnik wyjaśnia, że „Zarówno w terminologii botanicznej, jak i potocznym rozumieniu poziomka i truskawka należą do wspólnego rodzaju *Fragaria L.*, lecz różnych gatunków. Kluk w swej systematyce pisze o różnych odmianach jagód »dzikie, które poziomkami zowiemy, rosną w lasach, ogrodowe, które truskawkami nazywamy, różne mają odmiany«. W gwarach *poziomki* i *truskawki*, jeśli bywają określane wspólną nazwą, to zawsze z członem wyróżniającym: *leśna jagoda* ‘poziomka’, *ogrodowa jagoda* ‘truskawka’” (Spólnik 1990, s. 101).

⁷ Por. stcz. *jahoda travná*, sch. *jagoda od trave* (Majowa 1969, s. 121).

(5) *sumnica* (stp. *sumnice*, *sunice*, *sumniczki*, *suniczki* SStp 8/506), rzadziej *sunica* SGPKarł 5/263, *sonica*, *sinica* SGPKarł 5/131. A. Steffen łączy *sumnicę* z rekonstruowaną formą

*słomnica (formacja odprzymiotnikowa ‘słomkowa jagoda, tj. jagoda (owoc) osadzona na słomce, na źdźble wyrastającym wprost z ziemi’. Na późnej jesieni (słomka) poziomki usycha, opada i gnije. Tym właśnie poziomki różnią się od czarnych jagód (*Vaccinium myrtillus*), których mirtowate krzewinki-jagodziny zimą, aby na wiosnę pokryć się listkami i owocować od nowa. Drugą nazwą poziomki o tej samej treści podstawowej jest anglosaska *strēawberie* (angs. *strēaw* ‘słoma’, *berie* ‘jagoda’) = stang. *strēaw-*, *strēawberige* = ang. *strawberry* ‘ts.’ (Steffen 1968, s. 62).

Sumnica pozostawałaby więc w semantycznym związku z *potrawnicą* – obydwie nazwy wskazywałyby na sposób rośnięcia poziomki – na *trawce*, z której później robi się *słomka*. W zgromadzonym materiale dokumentacyjnym nie znalazłam jednak żadnych dowodów, które potwierdzałyby, że mieszkańcy wsi zwracali uwagę na wygląd łodygi poziomki. Jedynym tropem mogłoby być znaczenie nazwy *poziomka* zanotowane w Giżyckiem – ‘młode, jednoroczne pędy (odrosłe) drzew’: *Na te poziomki to móżilim latorośle* DubOstr 64. W nazwie utrwalone byłoby więc podobieństwo młodych pędów drzew do delikatnych łodyg poziomek. Możliwe jednak, że nazwa ta pochodzi bezpośrednio od wyrażenia przyimkowego *po zimie* bądź od *pozimka* ‘wiosny’ MSGP 214, bo wówczas pojawiają się latorośle na drzewach.

Wanda Budziszewska stawia inną hipotezę dotyczącą nazwy *sumnica* i wiąże ją z łotew. *suna(s)* ‘mch’. Tłumaczy też wariantywność tej nazwy w innych językach:

Ponieważ wyraz podstawowy, odpowiednik łotew. *suna(s)* nie występuje we współczesnych językach słowiańskich, stąd wyraz pochodny stp. *sumnica* uległ licznym wykojeńcom, najczęściej chyba pod wpływem nazwy *słońce*, stąd zapewne dawna *sunnica ‘poziomka’ brzmi w ukr. *sonyca* pod wpływem ukr. *сонце* ‘słońce’ (Budziszewska 1965, s. 212).

Traktowaniu poziomki jako ‘mchowej jagody (tj. jagody rosnącej na mchu)’ przeciwstawia się jednak A. Steffen, gdyż „poziomki nie mają nic wspólnego z mchem, rosną bowiem w lasach suchych, często na zboczach gór”. Nadto wyraz *suna(s)* nie jest łotewską nazwą poziomki – „Łotysz poziomkę nazywa *zemne*, Litwin *žėmuogė* wedle ich nazwy »ziemi«” (Steffen 1968, s. 62).

J. Rostański stawia jeszcze inną hipotezę: „*Sumnice*, po czesku brzeźna droga, więc *sumniczki* na pobrzeżach rosnące” RostSymb 1/194. Jan Karłowicz w *Słowniku gwar polskich* pod hasłem *sumnica* odsyła natomiast do hasła *szumnik* w znaczeniu ‘las’ SGPKarł 6/327, co wskazywałoby na miejsce rośnięcia poziomek, por. s.ch. *šumskie jagode* ‘poziomki’, dosłownie ‘leśne jagody’ (Budziszewska 1965, s. 213).

(6) *borówka* – notowana jednostkowo w *Słowniku gwar polskich* (i ze znakiem zapytania), powszechnie odnoszona do borówki brusznicy i borówki czernicy SGP 2/390;

(7) *pościnki* – nazwa zapisana przez J. Rostafińskiego z komentarzem „chyba dlatego, że na wyrębach obficie się pojawiają” RostSym 1/194;

(8) *erdberen* DubOstr 64, *erdbery*, *dzikie erdbery* SGP 7/368 – z niem. *Erdbeere* ‘poziomka’;

(9) *gratun* SGP 9/129 – nazwa o niejasnej motywacji.

Pochodzenie

Według legend poziomki powstały za sprawą Matki Boskiej. Zapis z Podhala Eugeniusza Pawłowskiego mówi, że ukazała się ona ubogiej dziewczynie *Koziombce*, która chcąc ocalić rodzinę przed *okrutnym głodem*, ofiarowała Jezusowi swą najcenniejszą rzecz – *okręglutkie, cyrwone jak krew koralicki*, które kiedyś dostała od matki. Gdy je rozerwała i rozsypały się na ziemi, Matka Boska zamieniła je w *pachnące jakby miód a cyrwone jako krew jagódecki*. Wszyscy w okolicy zaczęli je później zbierać.

I wte si skończył głód na Podholu. Ale te cyrwone jagodecki juz hań ostały i rosły se dalej. A ludzie je przezwali od te dziewcyny koziombkami, jaz je pote tu i haw na poziomki przeonacyli, niby ze to po ziemi rosna (PawłKoz 3–4).

Warmiński wariant tej legendy (w literackim opracowaniu Marii Zientary-Malewskiej) opowiada o biednej sierocie, która zasnęła w lesie i przyśniła się jej *jakaś piękna pani w koronie z dzieciątkiem na ręku*. Za zgodą dzieciątka pani uczyniła *ruch ręką, jakby siała*, i odeszła.

Gdy dziewczynka się obudziła, to zobaczyła blisko siebie jakieś roślinki, których dotąd nie było i które białe zakwitły, a w mgnieniu oka z kwiatków powstały czerwone, pachnące jagody. Sierota zebrała tych jagód pełną rączkę i zjadła. Smakowały jej nadzwyczajnie. Zaczęła coraz więcej zrywać tych słodkich jagód, aż najadła się do syta. Przypomniały jej się przy tym głodne dzieci wdowy [która ją wcześniej nakarmiła], uplotła więc naprędce koszyk z paproci i widłaku, nazbierała rubinowych i bardzo aromatycznych jagód i zaniosiła dzieciom. (...) Odtąd w lasach warmińskich rośnie moc czerwonych jagód, które ludzie w mieście nazywają poziomkami (ZienKłob 212–213).

Zupełnie inną historię powstania poziomki przedstawia bajka: ukochany dziewczyny wyrusza na zbójnicką wyprawę, na której ginie z powodu wykrwawienia.

Jaze sie dowiedziala, jeze jej Jaśka między turnickami zabieli jacisi ludzie i krewke mu wypuścili, co sie ś niego trzema potockami lala, Kasia zaś nic, jino stała i patrzała,

bo sie z wielgiego bólu kożombeckom stała i temu, pokiel nie dożreje, to je tak kwaśná i ścierpka (MAAE 1898/156, por. KrzPBL nr 448).

Wygląd i właściwości

Przytoczone wyżej teksty oraz nazwy synonimiczne poziomki zawierają wiele informacji o jej wyglądzie i właściwościach: jest mała, rośnie tuż przy ziemi, kwitnie na biało, jej czerwone owoce (zwane *jagodami*) osadzone są na cienkiej łodydze i podobne do truskawki i maliny, przed dojrzaniem są kwaśne i cierpkie, a po dojrzaniu słodkie, pachnące i pożywne. Z relacji potocznych dowiadujemy się dodatkowo, że *Podziomka składa sie z drobnych ziarenków* PelcSGLub 5/364, *Czerwone jagodi majo po sobie takie, ani bi ich kaszo obsypał* DubOstr 64. Łodyga i liście⁸ poziomki to tzw. *poziomnik* KSGP, *jagodnik* KucMłp 56, *jegodziny* GlogTyk 29, *potrąwniczé* SychSGKasz 4/150.

Miejsce występowania

Poziomki najczęściej rosną dziko w lesie, pod lasem, stąd ich nazwy typu *leśna poziomka*, *dziwia poziomka* oraz rzeczownik *poziomkobranie* 'zbieranie poziomek w lesie' SW 4/912. W wierszu chłopskiego poety poziomki traktowane są jako żywa, czująca część lasu:

*Chłodną okryte rosą poziomki
Tulą się i radośnie drżą,
Słyszác leśny słońca śpiew,
Który sercem lasu jest* (Edward Wrona; SzczAnt 816).

Pojawiają się też *na polanak i wyrębak* PawłKoz 4, suchych zboczach PalZer 107, *pu drodze, w rowach, pud płotom* PelcSGLub 5/369. Miejsce, w którym rosną, nazywane bywa *jagłodnikiem* WietSPog 53.

Współcześnie dzikie poziomki występują rzadziej niż dawniej: *Poziomki te w lesie tam były kiedyś, kiedyś, tera to i to przepadło, zarosło las ten i przepadło, tera ni ma tego* PelcSGLub 5/370. W wierszu poetka ubolewa, że:

*Teraz [z kończącym się XX wiekiem – przyp. KP]
Nie ma czystej źródlanej wody
Nie znajdziesz w lesie jagody
Znikają ulubione poziomki
Zmienił się zapach znad łąki* (Maria Znyk; NiewProw 284).

⁸ Poziomka ma charakterystyczne trójdzielnne liście (w chrześcijaństwie łączone symbolicznie z Trójcą Świętą (Kobielus 2006, s. 181)), ale w zgromadzonym materiale dokumentacyjnym nie znalazłam informacji na ten temat.

Dlatego coraz częściej uprawia się poziomki w ogródku PelcSGLub 5/80, ale *te leśne poziomki majom inny* [= lepszy] *smak niz te w ogródku* KaśPodh 9/53.

Czas dojrzewania i zbiór

Dojrzewają *te jagody co roku na przednówku* ZientKłob 213, z *wiesną* LL 1957/3/31, *jesce wcześniej byli jak przed Janem* (24 VI) RogWag 304, stąd przysłowie *Świynty Jan przynosi jag'ód* [= poziomek] *dzban* WietSPog 53⁹. Z jednej strony zakazywano „spożywania przed św. Janem poziomek i jagód”, wierząc, że *Św. Jan chrzci jagody, dlatego dopiero po nim są one słodkie* PośpŚląsk 246. Z drugiej strony zachowały się wierzenia, że poziomki „są od św. Jana Chrzcziciela trujące, gdyż je zjadają muchy i *gadziny*” MAAE 1914/62, czy „Po św. Janie Chrzczicielu nie jedzą poziomek *jagód*, bo je wąż posikał” Wisła 1890/864.

Nawiedzenie Najświętszej Maryi Panny (2 VII) nazywane jest tradycyjnie Świętem *Matki Bożej Jagodnej* lub *Najświętszą Panną Jagodną*, „bo czas to poziomek, porzyczek, czernic i innych jagód” KolbMaz 185. Dawniej przestrzegano zakazu¹⁰ związanego z jedzeniem jagód [= wszelkich owoców] przed tym świętem:

Żadna matka, która postradała dzieci swoje jedno po drugim, nie je przed tak zwaną *Matką Boską Jagodną jagód*, a to z tego powodu, aby dalsze jej dzieci dobrze się chowały (Dziewiętniki, Bobreckie). Albo dlatego, że w tym dniu rozdaje *Matka Boska* w niebie dzieciom jagody, a wtedy stoją smutne na boku owe dzieci, których matki przed owym dniem jadły jakiegokolwiek jagody (Hołoskowice) (ZWAK 1882/210).

Motyw zbierania poziomek pojawia się niekiedy w prozie ludowej i jest zapowiedzią tragicznych wydarzeń, np. w bajce młodsza siostra celowo zabiera starszą siostrę na poziomki do lasu, by tam *kozikiem poderznąć jej gardło* i później odebrać męża KolbSa-Kr 191 (wariant znanego motywu o zbieraniu malin przez siostry, por. KrzPBL nr 780); w podaniu matka z córką zbierają poziomki, a gdy matka błądzi, zniecierpliwiona nieobecnością córki woła: „*Bogdajbyś skamieniała!* W tej samej chwili córka stojąca właśnie na wzgórzu skamieniała. Kamienia tego niepodobna rozsadzić” Wisła 1895/477. W pieśniach dziewczęta zbierające

⁹ W *Nowej księdze przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich* notowane są liczne warianty tego przysłowia pochodzące z różnych części Polski (NKPP 1/827), ale bez wyjaśnienia (jak w cytowanym WietSPog), o jakich *jagodach* mowa. Można przypuszczać, że (także) o czarnych borówkach, które wówczas dojrzewają.

¹⁰ Por. H. Biegeleisen zanotował, że „Gdy matce dziecko umrze, zabrania jej lud czeski jeść jagody (poziomki) aż do Wniebowzięcia Najśw. Panny (albo do św. Anny, św. Jana), gdyż w dniu tym *Matka Boska* (św. Anna) rozdziela jagody między zmarłe dzieci, a gdy przyjdzie do dziecka, którego matka jadła jagody, powiada do niego: *Dla ciebie nie ma jagód (mało się ostało), zjadła je matka*, i dziecko nic nie dostaje. (...) Wedle podania niemieckiego matce, której dziecko zmarło, nie wolno jeść poziomek ani jagód do *Matki Boskiej*, gdyż w tym dniu zbiera Ona w górach poziomki, którymi po powrocie do nieba obdarza maleństwa, z wyjątkiem tego, którego matka jadła jagody” (Biegeleisen 1927, s. 34).

poziomki są nagabywane przez mężczyzn: *Posła na poziomki, jeździli panowie, wziyni jom na sonki* StoinŻyw 417.

Zastosowania praktyczne

Rosnące dziko poziomki (podobnie jak maliny, jeżyny, borówki) stanowiły ważne uzupełnienie codziennego, często uboższego pożywienia mieszkańców wsi, *niejednego bydoka od głodu zratowały* PawłKoz 4, o czym świadczą przytoczone wyżej legendy. Ponieważ są *straśnie dobre* KąśPodh 4/184, smakują jak *jakiesi janielskie, niebieskie jedzenie, a dobre, a słodziuśkie* PawłKoz 4, jadano je na surowo lub przygotowywano z nich soki, konfitury PalRoś 151, galaretki, wino KukKrusz 14 czy wódkę, por. stp. *wodka pozimkowa* SPXVI 29/325. W opowiadaniu nawet *boginki* przygotowują na stół biesiadny *poziomki, maliny, jeżyny, orzechy i wszelkie owoce, jakie w puszczy dojrzewały* ŁęgaPom 13.

Niekiedy też suszono poziomki (liście i owoce) i robiono z nich napary, por. *jagodnik* 'pędy poziomek zbierane z przeznaczeniem na napar' SGŚWyd 13/76. *Harbate piyli z susonyk skórek jabłecnyk i listków poziomki* KąśPodh 2/112. *Kwiat lipowy, róża, poziomki, z poziomek liście i jagody też trza było jagody suszyć... z malin, to potem suszyło i mieszało, to było zamiast herbaty* NiebPrzes 114.

Poziomki, podobnie jak inne owoce leśne, zbierano często w celach zarobkowych, co utrwala bajka: *Jedną biédną dziewczka chodziła zawsze po lesie i zbierała poziomki, ażeby mogła żyć ze swojo matko, bo były bardzo biédne. Poziomki sprzedawała, a potem kupowała pożywienie lá matki i lá siebie* MAAE 1903/388.

Zastosowania obrzędowe

Poziomka rzadko była stosowana w obrzędach. Zanotowano jednak kilkakrotnie, że jej liście wkładano do wianków święconych w oktawę Bożego Ciała ZWAK 1882/203, MAAE 1900/126, PośpŚląsk 237 lub do wiązanek święconych w dniu Matki Boskiej Zielnej (15 VIII) NiebPrzes 149, PośpŚląsk 263.

Zastosowania lecznicze

Poziomkom (zarówno owocom, jak i liściom) przypisywano liczne właściwości lecznicze, np. napar z liści zbieranych na przełomie czerwca i lipca zalecano pić *na zdrowie*, miał być dobry *na wszystko* PalRoś 150. Herbatę ziołową, tzw. *na zdrowość*, przygotowano zazwyczaj z liści malin – *malinicka*, liści poziomek – *jagodnika*, dziurawca i mięty pieprzowej TylMed 48.

Wierzono, że poziomki „dobre są w gorączce, wzmacniają serce i piersi” Wisła 1894/142. Na obniżenie temperatury pito wywar z liści poziomki TylMed 54. „Aby

wywołać poty, które mają lecznicze właściwości”, dawano chorym do picia kwiat lipy, liście poziomki lub inne zioła ŁSE 1966/103. „Od bólu piersi” stosowano ususzone i ugotowane poziomki Wisła 1891/239. Przy kaszlu dawano dzieciom odwar z suszonych liści poziomek zebranych w maju Wisła 1903/608. Na suchoty zalecano:

Kąpiel grzać z babczanym i poziomkowym zielem, przydać do tego liścia fjołków błękitnych, złotej wierzby, dziewanny, *główianek*, a gdy z urazu schnie dziecię, kąpać je w siennym prochu, a potem pacierze wszystkie na grzbiecie smarować babczanym sokiem i wódką z tego ziela paloną ocierać dzieci dwa razy na dzień, na czczo i na noc (Wisła 1896/122).

Przy chorobach przewodu pokarmowego pito napar z liści poziomki PalRoś 150. „Pędzić urynę i łagodzić bóle w dole brzucha” miał natomiast korzeń poziomki PleszMiędz 129¹¹.

Zanotowano przekonanie, że:

Kto położył na chory ząb dwa kawałki kory lub korzeń dzikiej poziomki i trzymał je, ściskając zębami, tak aby ich łodygi nie przekręcały się jedna po drugiej, temu również ból mijał (GierSzczołd 183).

Krwawienie z nosa miało powstrzymywać trzymanie liści poziomki pod pachami ZWAK 1895/58.

Przy problemach skórnych zalecano pić napar z liści poziomki lub robić z nich okłady PalRoś 150. *Z jagodnioków to sie urywało listeczki i robiły sie ś nik wywar i pote, jak komu sie nie fciały gojić rany, to sie obkładało tom wodom, coby to sýćkom rope wysćiongało* KaśPodh 4/184. *Słodki strup* smarowano maścią zrobioną z owoców poziomek uskwarzonych na maśle GwiźŻywa 120, a *boláki* usmażonymi na maśle liśćmi poziomek MAAE 1907/144. Na egzemy robiono okłady ze świeżych owoców poziomek BańZioł 99. Różę zalecano „posypywać blejwasem pomieszanym ze sproszkowanym liściem poziomki” Wisła 1903/441¹². Oparzone miejsca okładano świeżymi Lud 1931/50 lub suszonymi i sproszkowanymi liśćmi poziomki, aby dzięki temu „rana zasychała” KolbGór 503.

W celach kosmetycznych dziewczęta nacierały sobie „liczka” roztartymi poziomkami BarŚrodP 166. Miały one pomagać w pozbyciu się piegów: *To sie nalypiało na twarz i puźnij sie wystrzigiło z papiyru ocý, i to sie nakładało na całom noc. Rano jak sie obudziyło, umyło, nie było nic* KaśPodh 9/53.

¹¹ W ukraińskiej części Karpat Wschodnich zachował się zwyczaj spożywania poziomek na glisty i tasiemce (Szary 2017, s. 271).

¹² Mamy tu prawdopodobnie do czynienia z magią sympatyczną. K. Moszyński zapisał, że różę, objawiającą się czerwonymi plamami na powierzchni ciała, Słowianie leczyli „przykładaniem kawałków czerwonych szmatek, czerwonego pasa itp., albo też czerwoną jagodą (to jest poziomką, *Fragaria vesca* L.), lub wreszcie czerwono kwitnącym bodziszkiem krwistym (*Geranium sanguineum* L.)” (Moszyński 1934, s. 212).

Symbolika

Poziomki łączone są symbolicznie z Matką Boską – to ona według legend je stworzyła, by ochronić ludzi przed głodem na przednówku. Ona też ma rozdawać zmarłym dzieciom przebywającym w niebie różne jagody (w tym poziomki), które stają się wówczas rajskim pokarmem¹³.

Drobne, czerwone i słodkie poziomki bywają wiązane z miłością zmysłową. W wierszu funkcjonują jako wyobrażenie drobnych piersi dziewczęcych:

*W lazurowych pucharach
Polnych dzwoneczków
Podawałam Ci
Pierwsze
Ledwie dojrzałe
Poziomki moich piersi
A Ty
Ostrożnie
Muskales je opuszkami
Ust
I niczym
Największą świętość
Tuliłeś
Do rozpromienionej
Twarzy (Bożena Ronowska; TL 2008/1–2/34).*

¹³ W kulturze chrześcijańskiej poziomka jest częstym atrybutem Matki Boskiej, o czym pisze m.in. S. Kobielius: „W starożytności biały kolor kwiatów poziomki łączony był z niewinnością, zaś czerwona barwa jej owoców z miłością (...). W chrześcijaństwie cała ta symbolika została przeniesiona na Najświętszą Maryję Pannę. (...) Według starej tradycji poziomkę uważano za rajski pokarm zbawionych, szczególnie dusz zmarłych dzieci, które Matka Boska miała wieść do raju na poziomki” (Kobielius 2006, s. 181).

W Muzeum Miejskim w Żywcu znajduje się pochodzący z końca XV wieku gotycki obraz *Madonna z poziomką* (pierwotnie znajdował się w kościele farnym w Żywcu). Przedstawia on Maryję, która jedną ręką przytula Dzieciątko, a w drugiej trzyma kwiat i owoc poziomki. Filip Chmielewski tłumaczy ten symboliczny obraz następująco: „Poziomka, na której występują równocześnie kwiat i owoc, oznacza zarówno czystość Dziewicy, jak i rajski ogród lub pokarm zbawionych występujący właśnie w Raju. Roślina ta w związku ze swym kształtem [trójdzielnymi listkami – przyp. KP] odnoszona była także do Trójcy Świętej”. Pozyskano z: https://mnk.pl/images/upload/pliki/wystawy/MNK%20Info_Madonna%20z%20poziomka%20OK.pdf.

Zdaniem L. Sonik biel kwiatów symbolizuje tu czystość i niewinność Dziewicy, czerwień owoców mękę, a cudowny zapach poziomki to zapach raju, bo poziomki były pokarmem zbawionych. Ponieważ poziomka jednocześnie kwitnie i owocuje, z pomocą jej obrazu tłumaczy się jednoczesne dziewictwo i macierzyństwo Maryi. Pozyskano z nagrania: <https://mnk.pl/wystawy/madonna-z-poziomka>.

* * *

Zaproponowana tu próba rekonstrukcji językowo-kulturowego obrazu poziomek pokazuje, że dla mieszkańców wsi roślina ta miała bardziej wymiar praktyczny niż symboliczny, tzn. ceniono ją jako pokarm, lek czy kosmetyk, ale rzadko funkcjonowała jako element symbolicznego obrazowania – tu „wygrywiają” inne *jagody*, np. maliny czy wiśnie, które bardzo często pojawiają się w pieśniach ludowych, głównie tych o tematyce miłosnej. Być może wynika to z *przyziemności* poziomek. Malinowe chruśniaki czy wiśniowe sady współtworzą bardziej poetycką przestrzeń niż niepozorne krzaczki poziomek.

Wykaz skrótów

- AJKWiel – *Atlas języka i kultury ludowej Wielkopolski*, oprac. zespół pod red. Zenona Sobierajskiego i Józefa Burszty, t. 1–11, 1979–2005.
- BańZioł – Bańkowski Czesław, Kuźniewski Eugeniusz, *Ziołolecznictwo ludowe*, Warszawa–Wrocław 1980.
- BarŚrodP – Baranowski Bohdan, *Kultura ludowa XVII i XVIII w. na ziemiach Polski Środkowej*, Łódź 1971.
- BartLub – *Lubelskie. Polska pieśń i muzyka ludowa. Źródła i materiały*, red. Jerzy Bartmiński, cz. 1–6, Lublin 2011.
- DejKiel – Dejna Karol, *Słownictwo ludowe z terenów województwa kieleckiego i łódzkiego*, „Rozprawy Komisji Językowej. Wydawnictwo Łódzkiego Towarzystwa Naukowego”, t. 20–31, 1974–1985.
- DubOstr – Dubisz Stanisław, *Nazwy roślin w gwarach ostródzko-warmińsko-mazurskich*, Wrocław 1977.
- GierSzcodr – Gierała Zenon, *Szcodraki, kusaki, lany poniedziałek... Rok obrzędowy w zwyczajach i podaniach ludowych*, Warszawa 1989.
- GlogTyk – Gloger Zygmunt, *Słownik gwary ludowej w okręgu tykocińskim*. Odbitka z IV tomu „Prac Filologicznych”, Warszawa 1894.
- GórnMalb – Górniewicz Hubert, *Dialekt malborski*, t. 1, Gdańsk 1967; t. 2, cz. 1, Gdańsk 1973, t. 2, cz. 2, Gdańsk 1974.
- GwiżŻywa – Gwiżdż F[eliks], „*Żywa Apteka*” na Podhalu, „Przegląd Zielarski” 1949, nr 8–9, s. 119–120.
- JakZwyc – Jakubiec Stefan, *Zwyczaje i wierzenia ludności okolic Żywiecczyny*, „Karta Groni” 1980, nr 9–10, s. 104–120.
- KąśPodh – Kąś Józef, *Ilustrowany leksykon gwary i kultury podhalańskiej*, t. 1–2, Bukowina Tatrzańska–Nowy Sącz 2015; t. 3, Bukowina Tatrzańska 2016; t. 4, Kraków 2017; t. 5, Nowy Sącz 2017; t. 6–8, Nowy Sącz 2018; t. 9–12, Nowy Sącz 2019.
- KąśSGO – Kąś Józef, *Słownik gwary orawskiej*, t. 1–2, Kraków 2011.

- KolbGór – Kolberg Oskar, *Dzieła wszystkie*, t. 45, *Góry i Podgórze*, cz. 2, z rękopisów oprac. Zbigniew Jasiewicz, Danuta Pawlak, red. Elżbieta Miller, Wrocław-Poznań 1968.
- KolbMaz – Kolberg Oskar, *Dzieła wszystkie*, t. 24, *Mazowsze*, cz. 1, Wrocław-Poznań 1963.
- KolbSa-Kr – Kolberg Oskar, *Dzieła wszystkie*, t. 51, *Sanockie-Krośnieńskie*, cz. 3, z rękopisów oprac. Tadeusz Skulina, red. Agata Skrukwa, Wrocław-Poznań 1973.
- KrzPBL – Krzyżanowski Julian, *Polska bajka ludowa w układzie systematycznym*, t. 1, Wrocław 1962, t. 2, Wrocław 1963.
- KSGP – Kartoteka *Słownika gwar polskich*, <https://rcin.org.pl/dlibra/publication/37974/edition/22841>.
- KucMłp – Kucala Marian, *Porównawczy słownik trzech wsi małopolskich*, Wrocław 1957.
- KukKrusz – *Zarys etnograficzny okolic Kruszwicy*, oprac. Ryszard Kukier, Toruń 1965.
- KulRop – *Nad rzeką Ropą. Zarys kultury ludowej powiatu gorlickiego*, red. Roman Reinfuss, Kraków 1965.
- LL – „Literatura Ludowa”, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, 1957–.
- Lud – „Lud. Organ Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego”, 1895–.
- ŁęgaPom – Łęga Władysław, *Legends Pomorza*, Gdynia 1958.
- ŁSE – „Łódzkie Studia Etnograficzne”, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, 1959–.
- MAAE – „Materiały Antropologiczno-Archeologiczne i Etnograficzne wydawane staraniem Komisji Antropologicznej Akademii Umiejętności w Krakowie”, t. 1–14, 1896–1919.
- MSGP – *Mały słownik gwar polskich*, pod redakcją Jadwigi Wronicz, opracował zespół: Renata Kucharzyk, Anna Niezabitowska, Jerzy Reichan, Maria Tokarz, Wiktoria Wójcicka, Jadwiga Wronicz, Kraków 2010.
- NiebPrzes – Niebrzegowska Stanisława, *Przestrach od przestrachu. Rośliny w ludowych przekazach ustnych*, Lublin 2000.
- NiewProw – Niewiadomski Donat, *Prowadź nas w jasność. Antologia ludowej liryki religijnej*, Lublin 1994;
- NKPP – *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich*, w oparciu o dzieło Samuela Adalberga opracował Zespół Redakcyjny pod kierunkiem Juliana Krzyżanowskiego, t. 1–4, Warszawa 1969–1978;
- PalRoś – Paluch Adam, *Świat roślin w tradycyjnych praktykach leczniczych wsi polskiej*, Wrocław 1988.
- PalZer – Paluch Adam, *Zerwij ziele z dziewięciu miedz...*, Wrocław 1989.
- PawłKoz – Eugeniusz Pawłowski, *Koziombki*, „Gazeta Podhalańska” 1932, nr 42–44, s. 3–4.
- PelcSGLub – Pelcowa Halina, *Słownik gwar Lubelszczyzny*, t. 1–6, Lublin 2012–2019.

- PleszMiędz – Pleszczyński Adolf, *Bojarzy międzyrzeczy. Studium etnograficzne*, Warszawa 1893.
- PlutDzierż – Pluta Feliks, *Słownictwo Dzierżysławic w powiecie prudnickim*, Wrocław 1973.
- PodSGŚ – Podgórcy Adam, Barbara, *Słownik gwar śląskich*, Katowice 2008.
- PośpŚląsk – Pośpiech Jerzy, *Zwyczaje i obrzędy doroczne na Śląsku*, Opole 1987.
- RogKasz – Rogowska Ewa, *Kaszubskie nazwy roślin uprawnych*, Gdańsk 1998.
- RostSymb – Rostański Józef, *Symbola ad historiam naturalem medii aevi*, cz. 1–2, Kraków 1900.
- SGŚWyd – *Słownik gwar śląskich*, red. naukowa Bogusław Wyderka, t. 1–16, Opole 2000–2016.
- SJPPWN – *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/>.
- StoinŻyw – *Pieśni żywieckie*, zebrał Stefan M. Stoiński, Kraków 1964.
- SWJP – *Słownik współczesnego języka polskiego*, red. Bogusław Dunaj, Warszawa 1996.
- SychSGKasz – Sychta Bernard, *Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej*, t. 1–7, Wrocław 1967–1976.
- SzczAnt – Szczawiej Jan, *Antologia współczesnej poezji ludowej*, Warszawa 1972.
- TL – „Twórczość Ludowa”, kwartalnik Stowarzyszenia Twórców Ludowych, 1986–.
- TylMed – Tylkowa Danuta, *Medycyna ludowa w kulturze wsi Karpat Polskich. Tradycja i współczesność*, Wrocław 1989.
- WietSPog – Wietrzyk Aleksander, *Słownik gwary Pogórzan (z okolic Gorlic)*, pod red. naukową Barbary Grabki i Renaty Kucharzyk, Gorlice 2011.
- Wisła – „Wisła. Miesięcznik geograficzno-etnograficzny”, t. 1–21, 1887–1916.
- ZarSSioł – Zaręba Alfred, *Słownik Starych Siołkowic w powiecie opolskim*, Kraków 1960.
- ZarŚląsk – *Śląskie teksty gwarowe (z mapką)*, red. Alfred Zaręba, Kraków 1961.
- ZientKłob – Zientara-Malewska Maria, *O różnych kłobukach, skarbach i zaklętych zamkach*, wybór i opracowanie Jan Chłosta, Olsztyn 2014.
- ZWAK – „Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej wydawany staraniem Komisji Antropologicznej Akademii Umiejętności”, t. 1–18, 1877–1895.

Bibliografia

- Bartmiński, J. (2006). *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Bartmiński, J. (red.), Niebrzegowska-Bartmińska S. (zastępca red.). *Słownik stereotypów i symboli ludowych*. T. 1. Kosmos. Z. 1. Niebo, światła niebieskie, ogień, kamienie (1996); Z. 2. Ziemia, woda, podziemie (1999); Z. 3. Meteorologia (2012); Z. 4. Świat, światło, metale (2012); T. 2. Rośliny. Z. 1. Zboża (2017); Z. 2. Warzywa, przyprawy,

- rośliny przemysłowe (2018); Z. 3. Kwiaty (2019); Z. 4. Zioła (2019). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Biegeleisen, H. (1927). *Matka i dziecko w obrzędach, wierzeniach i zwyczajach ludu polskiego*. Lwów: Nakładem Towarzystwa Wydawniczego „Ateneum”.
- Budziszewska, W. (1965). *Słowiańskie słownictwo dotyczące przyrody żywej*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Kobielus, S. (2006). *Florarium christianum. Symbolika roślin – chrześcijańska starożytność i średniowiecze*. Tyniec: Wydawnictwo Tyniec.
- Majowa, J. (1968). Nazwy jagód w gwarach kaszubskich, *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 8, 115–127.
- Moszyński, K. (1934). *Kultura ludowa Słowian. Cz. 2. Z. 1. Kultura duchowa*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności.
- Spólnik, A. (1990). *Nazwy polskich roślin do XVIII wieku*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Steffen, A. (1968). Stpol. sumnica/sumniczki ‘poziomki’, *Język Polski*, 1, 61–63.
- Szary, A. (2017). *Tajemnice bieszczadzkich roślin wczoraj i dziś*. Rzeszów: Carpathia.

STRESZCZENIE

Autorka prezentuje wstępną wersję hasła POZIOMKA do *Słownika stereotypów i symboli ludowych*. Językowo-kulturowy obraz poziomki można zrekonstruować przede wszystkim na podstawie jej nazw synonimicznych, np. *poziomka* (bo rośnie nisko, *po ziemi*), *pozimka* (pojawia się wczesną wiosną, zaraz *po zimie*), *potrawnica* (rośnie *po trawie* lub *po(na) trawce* – cienkiej łądźce), *dzika truskawka*, *leśna malina* (rośnie dziko, zwykle w lesie i z wyglądu przypomina truskawkę lub malinę) itd. Legendy ludowe i wierzenia wiążą poziomki z Matką Boską – to ona je stworzyła, by ochronić ludzi przed *okrutnym głodem* na przednówku. Ona też karmi nimi zmarłe dzieci przebywające w niebie. Etnograficzne opisy praktyk ludowych dostarczają natomiast informacji, że słodkie, pachnące owoce poziomki stanowiły ważne uzupełnienie codziennego, często ubożego pożywienia mieszkańców wsi. Wraz z liśćmi i łądygami były też wykorzystywane w lecznictwie, np. przy dolegliwościach skórnych i oddechowych.

KATARZYNA PROROK

Pracownia Etnolingwistyczna
Instytut Filologii Polskiej
Wydział Humanistyczny
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
pl. M. Curie-Skłodowskiej 4
20-031 Lublin